

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

หลักสิทธิมนุษยชนกับเสรีภาพในการสื่อสารผ่านโซเซียลมีเดีย

จัดทำโดย นายสมชัย เลิศสุทธีวงศ์

รหัส ๖๐๐๕๔๓

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๕
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักสิทธิมนุษยชนกับเสรีภาพในการสื่อสาร

นายสมชัย เลิศสุทธีวงศ์^๑

บทคัดย่อ

รายงานฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชนกับเสรีภาพในการสื่อสารตามที่รัฐธรรมนูญได้มีการรับรองไว้ โดยในปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารแบบดิจิทัลกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ที่นอกจากทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสารแบบปัจจุบันได้อย่างรวดเร็วมากขึ้นแล้ว ยังมีส่วนสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงออกการแลกเปลี่ยนความเห็นและส่งต่อถึงกันได้ในเวลาอันรวดเร็วทั่วทุกมุมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารแพร่กระจายเร็วกว่าไฟลามทุ่ง ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านบวก และลบในวงกว้าง ยิ่งในขณะที่ยังมีภาวะการณ์ที่ไม่แน่นอนทางการเมือง รัฐจึงต้องมีการรักษาสมดุลระหว่างเสรีภาพในการสื่อสาร กับ ความมั่นคง ซึ่งที่ผ่านมาจะเห็นความพยายามในการควบคุมผ่านการออกกฎหมายไม่ว่าจะเป็น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.๒๕๖๐ หรือ ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. เป็นต้น ซึ่งการควบคุมดังกล่าวอาจเป็นการเพิ่มช่องว่างระหว่างรัฐบาลกับประชาชนและถูกแสดงออกมาในทิศทางที่ตรงกันข้าม

ดังนั้น รัฐควรมีการศึกษาหาขอบเขตการใช้อำนาจในการควบคุมเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชนมิให้เป็นการล้าสิทธิของประชาชนที่ได้มีการรับรองโดยรัฐธรรมนูญไว้แล้ว

คำสำคัญ หลักสิทธิมนุษยชน, เสรีภาพในการสื่อสาร, โชนเซียลมีเดีย

^๑ ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)

หลักสิทธิมนุษยชนกับเสรีภาพในการสื่อสาร

บทนำ

เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ทั้งยังเป็นที่ยอมรับในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เพราะการละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวถือเป็นการละเมิดต่อสิทธิของปัจเจกชนที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยทางติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น มายาคติอย่างหนึ่งของภาคีรัฐก็คือความเชื่อที่ว่าหากมีสิทธิมนุษยชนมากเท่าใดก็ย่อมที่จะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติมากขึ้นเท่านั้น จึงมีความพยายามที่จะออกมาตรการต่างๆ ซึ่งรวมถึงกฎหมายที่มีบทบัญญัติละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยอ้างเหตุผลในด้านความมั่นคงของชาติอยู่เสมอ^๒ ดังจะเห็นได้จากข่าวสารความพยายามที่จะควบคุมเสรีภาพในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย การกวดขัน ตรวจสอบ เพื่อป้องกันตนเองจากการตรวจสอบหรือการวิพากษ์วิจารณ์ แต่เหมือนยิ่งมีการควบคุมที่เข้มงวดเท่าไรกลับก่อให้เกิดแรงต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียที่ได้รับความนิยมมากเป็นผลมาจากเป็นเทคโนโลยีและพื้นที่การสื่อสารที่มีค่าใช้จ่ายน้อย และเห็นผลในวงกว้าง

ดังนั้น รัฐจึงต้องหาแนวทางในการควบคุมให้เฉพาะที่ขัดแย้ง หรือในกรณีที่ละเมิดต่อกฎหมาย หรือสิทธิของผู้อื่นอย่างแท้จริง โดยลดการใช้ดุลพินิจในการควบคุมดังจะพอเห็นได้จากกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน เพราะหน้าที่ของรัฐที่แท้จริงไม่ใช่การควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพ หากแต่มีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิแล้วรัฐยังมีหน้าที่ในการจัดให้ประชาชนมีสิทธิดังกล่าวด้วย

^๒ ชำนาญ จันทร์เรือง, ๒ มีนาคม ๒๕๕๙, ยังมีสิทธิมนุษยชน ยังมีความมั่นคงของชาติ,

1. หลักสิทธิมนุษยชน^๓

สิทธิมนุษยชนคืออะไร ในทางวิชาการมักไม่มีการให้คำนิยามความหมายของสิทธิมนุษยชน นอกจากมีการพยายามอธิบายคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัว และสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชนเป็นหลักการพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพโลก” นั้น หมายถึงสิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แต่นักปฏิบัติสิทธิมนุษยชนให้คำอธิบายว่า เราเรียกสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คนๆนั้นมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีความเหมาะสมแก่ความเป็นคนและสามารถมีการพัฒนาตนเองได้ ว่า คือ "สิทธิมนุษยชน" เมื่อนำคำอธิบายทั้ง ๒ ประการมาประกอบกัน ก็สามารถเข้าใจได้ว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อให้คนๆนั้น มีชีวิตอยู่รอดได้และมีการพัฒนา สิทธิมนุษยชน จึงมี ๒ ระดับ

สิทธิระดับแรก

สิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาแต่เกิด ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ อยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใด ๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต ห้ามฆ่าหรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการค้ามนุษย์ ห้ามทรมานอย่างโหดร้าย คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อ มโนธรรมหรือลัทธิทางศาสนา ทางการเมือง มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกหรือการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายมารองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่ ซึ่งอย่างน้อยอยู่ในมโนธรรมสำนึกถึงบาปบุญคุณโทษที่อยู่ในตัวของแต่ละคน เช่น แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการฆ่าคนเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่คนทุกคนมีสำนึกได้ว่า การฆ่าคนนั้นเป็นสิ่งต้องห้าม เป็นบาปในทางศาสนา เป็นต้น

สิทธิลำดับที่สอง

เป็นสิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล ได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำ การได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของหญิงชาย สิทธิของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข การสามารถแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมอย่างอิสระ สามารถได้รับความเพลิดเพลินจากศิลปะ วัฒนธรรมในกลุ่มของตน เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนระดับที่สองนี้ต้องเขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญหรือแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐของแต่ละประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันว่าคนทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นจะได้รับความคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ ให้มีความเหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์

^๓ กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม,ชุดความรู้สิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยภาคี

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้มีการบัญญัติไว้ใน

“มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

โดยในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังได้มีการบัญญัติเรื่องคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้เป็นการเฉพาะโดยกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณีโดยไม่ล่าช้าและเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

(๒) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน

(๓) เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

(๔) ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม

(๕) สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

(๖) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

เมื่อรับทราบรายงานตาม (๑) และ (๒) หรือข้อเสนอแนะตาม (๓) ให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมโดยเร็ว กรณีใดไม่อาจดำเนินการได้หรือต้องใช้เวลาในการดำเนินการให้แจ้งเหตุผลให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทราบโดยไม่ชักช้า

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องคำนึงถึงความผาสุกของประชาชนชาวไทยและผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญด้วย^๔

ซึ่งจากตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ นี้ เห็นได้ว่า นอกจากรัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิแล้ว รัฐยังมีหน้าที่ในการจัดให้ประชาชนมีสิทธิดังกล่าวด้วย

^๔ มาตรา ๒๔๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐

๑.๑ ประเภทของของสิทธิมนุษยชน^๕

๑) สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุม หรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาในศาลอย่างยุติธรรมโดยผู้พิพากษาที่มีอิสระ สิทธิ การได้รับสัญชาติ เสรีภาพของศาสนิกในการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อของตนซึ่งรวมถึง เสรีภาพในการไม่นับถือศาสนาด้วย ฯลฯ

๒) สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิในมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี ฯลฯ

๓) สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การได้รับอาหารที่เพียงพอแก่การยังชีพ ฯลฯ

๔) สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิการได้รับการศึกษา สิทธิการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแล ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว ฯลฯ

๕) สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือ สื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นของตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน การพักผ่อนหย่อนใจทางศิลปวัฒนธรรมและการบันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบีบบังคับ ฯลฯ

พึงระลึกไว้เสมอว่า "สิทธิตามกฎหมาย" ทุกอย่างไม่ใช่เรื่องสิทธิมนุษยชน มีสิทธิบางอย่างเท่านั้นถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชน และสิทธิที่เป็นสิทธิมนุษยชนนั้น ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ เช่น การฆ่าหรือทำร้ายกัน แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า การทำร้ายหรือการฆ่าเป็นความผิด คนทุกคนก็รู้แก่ใจว่าการฆ่าเป็นความผิด แต่การที่คนในชาติไม่ได้รับอาหารที่เพียงพอแก่การยังชีพ ไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่งคือ สิทธิทางเศรษฐกิจ ที่รัฐบาลมีหน้าที่ต้องจัดการให้คนในชาติได้รับอาหารเพียงพอแก่การมีชีวิตอยู่รอด ฉะนั้น สิทธิมนุษยชนจึงเป็นของมนุษย์ทุกคนไม่จำเพาะแต่ประเทศที่เจริญแล้วและมีสวัสดิการของรัฐที่เพียงพอหรือจำเพาะตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติเท่านั้น

^๕ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๒

๑.๒ ความหมายระหว่างสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพ^๖

เนื่องจากมีประเด็นข้อสงสัยว่า “สิทธิมนุษยชน” กับ “สิทธิเสรีภาพ” มีความเหมือน หรือ ความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ในประเด็นนี้ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินงานทั้งในเรื่องสิทธิมนุษยชน และสิทธิเสรีภาพ ได้มีการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร การ ระดมความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญในหลายแขนง สรุปได้ว่า

“สิทธิมนุษยชน (Human Rights)” หมายความว่า สิทธิที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งติดตัวมนุษย์มา ตั้งแต่เกิด โดยมีความเป็นสากลและมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ กติกา อนุสัญญา ข้อตกลงต่างๆ ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ทุกประเทศทั่วโลกให้การรับรอง

“สิทธิเสรีภาพ” (Rights and Liberties) หมายความว่า สิทธิที่มีการบัญญัติรับรองไว้ใน กฎหมายของแต่ละรัฐ ว่าประชาชนจะมีสิทธิ และเสรีภาพ ในเรื่องใด มากน้อย แค่ไหน เพียงใด ขึ้นอยู่กับบริบทสังคมของประเทศนั้นๆ สิทธิเสรีภาพ (Rights and Liberties) ตามพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้บัญญัติไว้เป็น ๒ คำ คือ

“สิทธิ” หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ และอำนาจ ที่ จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

“เสรีภาพ” หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มี อุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ดังนั้น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เห็นว่า “สิทธิมนุษยชน” เป็นเรื่องตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสิทธิตามธรรมชาติ แต่ถ้าเมื่อใดมีกฎหมายบัญญัติในเรื่องใด เพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้เป็น การเฉพาะ ซึ่งกฎหมายนั้นอาจมีผลทำให้เป็นการจำกัดสิทธิบางประการ ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขของ สังคม อย่างไรก็ตามหากกฎหมายใดที่มีการจำกัดหรือละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือลดทอนสิทธิเสรีภาพ อาจมีการพิจารณาแก้ไข หรือยกเลิกกฎหมายนั้นก็ได้

2. สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับรอง สิทธิเสรีภาพในการ สื่อสารไว้ใน “มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการ ใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของ ศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งก็สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

^๖ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๓

(Universal Declaration of Human Rights) ที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งใน ๔๘ ประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงรับรองปฏิญญาฉบับนี้ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ สมัยที่ ๓ ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘)^๗ ใน “ข้อ ๑๙ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน^๘”

ตามเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ เน้นถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในอันที่จะแสวงหา รับ และแจกจ่ายข่าวสาร หรือที่เรียกว่าสิทธิในการรับรู้ (Right to Know) หรือสิทธิในข่าวสาร (Information Right) ต่อมา ปรากฏว่าในสภาพแห่งความเป็นจริงในสังคมโลกนั้น เกิดความไม่สมดุลหรือเท่าเทียมกันในด้านการแสวงหา การรับ และการกระจายข่าวสารระหว่างบุคคล หรือสังคมที่พัวพันต่อบุคคลหรือสังคมที่ยากไร้โดยที่ฝ่ายแรกมีโอกาสนในการกระจายมากกว่า ในขณะที่ฝ่ายหลังมักเป็นเพียงผู้คอยรับข่าวสารเท่านั้น ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่ครอบคลุมของคำประกาศของปฏิญญาสากลฯ ข้อ ๑๙ ดังนั้นจึงมีนักคิดและสถาบันที่เกี่ยวข้องอีกมากมายได้ทำการวิจัยศึกษา

Jean d' Arcy (๑๙๖๙) เป็นบุคคลแรก ซึ่งเสนอแนวความคิด "สิทธิการสื่อสาร" โดยชี้ให้เห็นข้อแตกต่างระหว่าง "สิทธิด้านข่าวสาร" (Right to Information) และ "สิทธิการสื่อสาร (Right to Communication) ตามความคิดของ d' Arcy นั้น สิทธิด้านข่าวสาร คือสิทธิของประชาชนที่จะทราบและที่จะรับทราบหรือบอกเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยปราศจากการแทรกซ้อนจากเจ้าหน้าที่ภายนอก ส่วนสิทธิการสื่อสารนั้นครอบคลุมถึงบรรดาสิทธิต่างๆ ในกระบวนการสื่อสารทั้งหมด ตลอดจนการใช้สื่อสารสาธารณะทุกประเภท เพื่อถ่ายทอดความคิดเห็น ความหวังและปัญหาต่างๆ สิทธิการสื่อสารจึงมีความหมายกว้างกว่าสิทธิด้านข่าวสารมาก

ต่อมา Rene Cassin (๑๙๗๒) พยายามเชื่อมโยงบทบัญญัติในข้อ ๑๙ กับข้อ ๒๐ เขาเสนอแนะถึงสิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร นอกจากนี้บทบัญญัติ ข้อ ๒๐ วรรคสองของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่คนเรามีสิทธิในการสื่อสารนั้นก็อาจมีสิทธิที่จะไม่สื่อสารด้วย ซึ่งเชื่อมโยงถึงสิทธิคุ้มครองเรื่องส่วนตัวและการอนุรักษ์วัฒนธรรม

ค.ศ.๑๙๗๕ UNESCO ได้สำรวจความเห็นและปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิการสื่อสารของกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและองค์การวิชาชีพ พบว่า แนวความคิดสิทธิการสื่อสารมีขอบเขตกว้างขวาง สลับซับซ้อนมาก อีกทั้งเกี่ยวข้องถึงปัญหาต่างๆ มากมาย อาจมี

^๗ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ,กรกฎาคม ๒๕๕๑,ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

^๘ Article ๑๙ Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers.

ความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม และสามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรในสังคมได้ทุกระดับ สิทธิ การสื่อสารเกี่ยวข้องกับรัฐ ชุมชน สถาบันสื่อมวลชน ตลอดจนองค์กร และกลุ่มบุคคลต่างๆ สิทธินี้ อาจวิวัฒนาการจากสภาพสังคม วัฒนธรรม ศาสนา รัฐธรรมนูญ นโยบาย กฎหมาย ระเบียบของรัฐ ข้อบังคับขององค์กร นโยบายและการปฏิบัติของสื่อมวลชน สิทธินี้ย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ควบคู่ไปด้วย"

L.S. Harms (๑๙๗๘) ศาสตราจารย์ทางการสื่อสารแห่งมหาวิทยาลัย Hawaii ผู้บุกเบิก การค้นคว้าวิจัยสิทธิการสื่อสาร เขาชี้ให้เห็นว่าสิทธิการสื่อสารตามมาตรา ๑๙ แห่งปฏิญญาสากลฯ นั้นแคบ มีขอบเขตจำกัดและประยุกต์ใช้ยากกับสภาพปัจจุบัน เขากล่าวว่า "ทุกคนมีสิทธิในการ สื่อสาร แต่ไม่ได้จำกัดเฉพาะสิทธิในการมีส่วนร่วม สิทธิในด้านข่าวสาร และสิทธิในการพิทักษ์เรื่อง ส่วนตัว การบรรลุถึงสิทธิการสื่อสารดังกล่าวต้องอาศัยความพร้อมด้านทรัพยากรการสื่อสาร"

Jim Richstad (๑๙๗๗) แห่งสถาบัน East & West Communication Richstad เขาพบว่า "สิทธิการสื่อสารที่สำคัญได้แก่ สิทธิในการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น สิทธิในเรื่อง ส่วนตัว การอนุรักษ์วัฒนธรรมและความรับผิดชอบ"

Sean McBride (๑๙๘๐) กล่าวว่า "สิทธิการสื่อสารมีความหมายกว้างกว่าสิทธิการรับ ข่าวสาร การสื่อสารเป็นกระบวนการสองทาง ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องและถือเป็น หัวใจสำคัญของการพัฒนาระบบสังคมประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิในการสื่อสาร ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิ ในการชุมนุมอภิปราย มีส่วนร่วม และสิทธิสมาคมต่างๆ สิทธิในการสอบถาม บอกเล่า ทราบข่าวสาร สิทธิข่าวสารต่าง ๆ และสิทธิในวัฒนธรรม สิทธิส่วนตัว และสิทธิพัฒนาการต่างๆ ในการบรรลุถึงสิทธิ นี้ต้องมีทรัพยากรการสื่อสารอย่างเพียงพอ และควรรักษาสิทธินี้อย่างจริงจังในทุกระดับ ทั้งระดับ บุคคล ท้องถิ่น ชาติ และนานาชาติ โดยพิจารณาควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย ด้วย (บุญเลิศ ศุภติลก, ๒๕๒๗ : ๒ - ๑๒)

กล่าวโดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า สิทธิการสื่อสารประกอบด้วยสิทธิย่อยสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. สิทธิในข่าวสาร (Information Right)
๒. สิทธิในการมีส่วนร่วมหรือการสมาคม (Association Right)
๓. สิทธิในส่วนตัวหรือวัฒนธรรม (Right to Privacy and Cultural Projection)

จุดเน้นของสิทธิการสื่อสาร ก็คือ เสรีภาพ และความรับผิดชอบที่ต้องควบคู่ไปกับสิทธิการ สื่อสารด้วย กล่าวคือการใช้สิทธิดังกล่าวแล้ว จำเป็นจะต้องมีเสรีภาพอย่าง เพียงพอและในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย^๙

^๙ สิทธิในการสื่อสาร (Right to Communication), <http://oknation.nationtv.tv/blog/boonyou/๒๐๑๙/๐๙/๐๕/entry-๒>

3. เสรีภาพการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย

นับตั้งแต่อินเทอร์เน็ตถือกำเนิดขึ้น ประชาคมโลกต่างเชื่อว่าอินเทอร์เน็ตคือสิ่งประดิษฐ์สำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์เราเข้าถึงเสรีภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ต่างจากเดิมที่เราเคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก “พี่เบิ้ม” (Big Brother) อย่างรัฐ ผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ทั้งคู่แลกกำกับโดยรัฐเองและเอกชนซึ่งมีสายสัมพันธ์โยงใยกับรัฐอีกที่เท่า นั้น เราก็สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายและ “บริสุทธิ์” ที่มาจากแหล่งข้อมูลโดยตรงได้จากอินเทอร์เน็ต หรือโลกออนไลน์ ซึ่งหมายถึงเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต

ตัวอย่างหนึ่งที่บ่งบอกว่า โลกออนไลน์น่าจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์เข้าถึงเสรีภาพได้ คือกรณีเหตุการณ์ปฏิวัติในอียิปต์ที่ประชาชนอียิปต์ออกมาเดินขบวนประท้วงเพื่อขับไล่ นายฮอสนี มุบารัค ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลอียิปต์ได้สั่งปิดสัญญาณมือถือ รวมทั้งอินเทอร์เน็ตเพื่อไม่ให้ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ แต่ด้วยความช่วยเหลือจากต่างชาติและความพยายามของกลุ่มเยาวชนหัวก้าวหน้าในอียิปต์จึงช่วยให้กลุ่มต่อต้านสามารถโพสต์ภาพ วีดีโอ และทวิต (Tweet)^{๑๐} แต่จากรายงานขององค์กร Freedom House ซึ่งเป็นองค์กรที่ส่งเสริมเรื่องของประชาธิปไตยและเสรีภาพของสื่อทั่วโลก ได้มีการระบุในรายงานเสรีภาพบนอินเทอร์เน็ตของประเทศไทยว่า “ไม่มีเสรีภาพ” ถึงแม้ว่าจะไม่มีการปิดกั้นเสรีภาพการใช้โซเชียลมีเดีย แต่กลับมีการปิดกั้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองสังคม จับกุมบล็อกเกอร์และผู้ใช้อินเทอร์เน็ต และควบคุมสื่อภายใต้บรรยากาศของการรัฐประหาร จนทำให้ทาง Freedom House มองว่าอิสรภาพบนโลกออนไลน์ของไทยนั้นไม่มีเสรีภาพ

Freedom on the Net 2016

ที่มา : Freedom on the Net ๒๐๑๖ <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/๒๐๑๖/thailand>

^{๑๐} สิตลา ขาญวิเศษ, โซเชียลเน็ตเวิร์ก: ปลดแอก หรือ ริดรอนเสรีภาพ?, <http://www.siamintelligence.com/implications-of-social-network/>

โดยมีประเด็นหลักอยู่ ๓ ประเด็นที่น่าเป็นห่วงในรอบปีที่ผ่านมา

๑. มีการดำเนินคดีกับผู้ใช้สื่อออนไลน์โดยกรณีที่สำคัญคือเมื่อมีการกดไลค์ (Like) ในโปรแกรม Facebook ซึ่งถือว่าจัดอยู่ในเรื่องของการดำเนินคดีและคุมขังกิจกรรมออนไลน์ ทั้งนี้ รวมไปถึงกระบวนการนอกอำนาจศาลต่างๆ ในการข่มขู่ผู้ที่แสดงทัศนคติในโลกอินเทอร์เน็ต มีหลายกรณีที่ถูกเชิญตัวไปทำความเข้าใจโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหายไปหลายวันในลักษณะกำกึ่งว่าเป็นการใช้กฎหมายเกินกว่าเหตุหรือไม่(อาทิ ระยะเวลาคุมตัว)

๒. เรื่องของการประเมินในด้านกฎหมายที่แบ่งเป็น ๒ เรื่อง ๑.คือเรื่องของการเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมคอมพิวเตอร์ที่จะอนุญาตให้มีการเซ็นเซอร์เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมในลักษณะที่อาจจะกระทบไปถึงข้อมูลที่มีการใส่รหัสความปลอดภัยไว้ และอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องของการลงโทษหรือขู่ว่าจะมีการลงโทษอย่างเป็นทางการกับการสนทนาออนไลน์ในช่วงที่มีการรณรงค์ร่างรัฐธรรมนูญที่ได้รับการสนับสนุนจากระบบราชการเมื่อปีที่ผ่านมาตาม พ.ร.บ.การลงประชามติ

๓. เรื่องของการจำกัดการเชื่อมต่อที่มีความพยายามเสนอโครงการ Single Gateway ที่ถึงแม้จะมีการยุติการนำเสนอไปในช่วงหลังจากมีการรณรงค์คัดค้านอย่างหนัก แต่คนคัดค้านก็ยังไม่วางใจ^{๑๑}

จากรายงานดังกล่าวเห็นได้ว่า ประชาชนยังมีความเห็นว่า ประเทศไทยยังไม่มีเสรีภาพการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย โดยการแบนและเซ็นเซอร์โซเชียลมีเดีย กำลังกลายเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลที่นิยมใช้ในยุคที่โลกออนไลน์เป็นพื้นที่หลักในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและแชร์ข้อมูลต่างๆของผู้นำประเทศ โดยการปราบปรามและจำกัดเสรีภาพการแสดงออก เกิดขึ้นในทุกประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความไม่พอใจต่อสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศต่างๆ ถูกปิดกั้นอย่างรุนแรงโดยรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวกันทำกิจกรรม และการแพร่กระจายตัวอย่างรวดเร็วของความคิดเห็นที่แตกต่างจากรัฐบาลบนโลกโซเชียลมีเดีย สำนักข่าวอิสระบนโลก และในสังคมชาวบล็อกเกอร์ ปรากฏการณ์เช่นนี้ได้เจอการตอบโต้เป็นการควบคุมสื่อออนไลน์ที่เข้มข้นขึ้น การดำเนินคดี และการข่มขู่คุกคาม

เกือบทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีกฎหมายหมิ่นประมาท และกฎหมายห้ามยุยงปลุกปั่น (sedition law) ซึ่งกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการแสดงออกบนโลกออนไลน์ในลักษณะวิจารณ์รัฐบาล และในบางประเทศ การพูดถึงประเด็นเชื้อชาติ และศาสนา ในลักษณะดูหมิ่นก็เป็นความผิดด้วย ช่วงระยะเวลาของโทษจำคุกอาจแตกต่างกัน ตั้งแต่จำคุกไม่กี่เดือน ไปจนถึงจำคุกนานที่สุด คือ

^{๑๑} พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 'ประเทศไทย' กับ เสรีภาพของอินเทอร์เน็ต๒๕๕๙, <https://www.matichon.co.th/news/>

๒๐ ปี กลไกการบังคับใช้กฎหมายในประเทศเหล่านี้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ปิดเว็บไซต์ และเซ็นเซอร์เนื้อหาได้ หรือที่รู้จักกันว่า การ "บล็อก" ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและผู้ผลิตเนื้อหาบนโลกอินเทอร์เน็ตต่างต้องได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานรัฐ และส่วนมากก็ต้องเซ็นเซอร์ตัวเองเพราะความกลัวจะถูกเพิกถอนใบอนุญาต ทั้งที่เกือบทุกประเทศยกเว้นบรูไนรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกไว้ในรัฐธรรมนูญ^{๑๒}

4. การควบคุมโดยรัฐ

ในปัจจุบันรัฐบาลมีความพยายามในการควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารทั้งของประชาชน และสื่อมวลชน โดยการควบคุมโดยรัฐบาลมีหลายรูปแบบโดยมีประเด็นที่เป็นการจำกัดเสรีภาพในการสื่อสารดังนี้

- ก) การแทรกแซงหรือการควบคุมสื่อสาธารณะเพื่อให้สื่อเหล่านี้ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่แต่ข้อมูลข่าวสารของรัฐบาล แทนที่จะได้ทำหน้าที่เป็นสื่ออิสระเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- ข) การกำหนดให้สื่อสิ่งพิมพ์หรือการใช้อินเทอร์เน็ตต้องจดทะเบียน
- ค) การที่รัฐบาลควบคุมสื่อวิทยุและโทรทัศน์โดยตรงโดยการออกใบอนุญาตหรือโดยการกำกับดูแล หรือการกำกับดูแลโดยองค์กรที่มีได้เป็นอิสระจากรัฐบาลไม่ว่าจะในแง่กฎหมายหรือในทางปฏิบัติก็ตาม
- ง) การที่รัฐใช้ข้อต่อรองในการลงโฆษณาหรืออำนาจในด้านอื่นเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือนโยบายของกองบรรณาธิการ
- จ) ผู้นำทางการเมืองหรือพรรคการเมืองเป็นเจ้าของสื่อหรือมีอำนาจในการควบคุมสื่อ
- ฉ) การฟ้องคดีสื่ออิสระเพื่อความมุ่งหมายทางการเมือง
- ช) กฎหมายที่ล้าหลังที่ยังคงใช้อยู่ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการปลุกปั่นให้ขัดขืนอำนาจปกครองหรือการห้ามตีพิมพ์ข่าวที่เป็นเท็จ โดยกฎหมายเหล่านี้มักมีบทลงโทษการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล^{๑๓}

^{๑๒} เจเซนดร้า คารุนาคาเร็น แปลโดย iLaw, ปราบปรามการฉ้อโกง: การปิดกั้นอินเทอร์เน็ตในยุคประชาธิปไตยบนโลกดิจิทัล, <https://freedom.ilaw.or.th/censorship%๒๐in%๒๐southeast%๒๐asia>

^{๑๓} กฎหมายและจริยธรรมการสื่อสารมวลชน , [http://oknation.nationtv.tv/blog/boonyou/๒๐๑๒/๐๖/๐๕/entry-](http://oknation.nationtv.tv/blog/boonyou/๒๐๑๒/๐๖/๐๕/entry-๑)

โดยในหลายปีที่ผ่านมาได้มีการออกกฎหมาย คำสั่งหัวหน้าหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) รวมถึงร่างกฎหมายที่ออกมาเพื่อควบคุมการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.๒๕๖๐ หรือ ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. หรือการใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา ๔๔ ของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มาคุ้มครองคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ให้ใช้อำนาจลงโทษสถานีโทรทัศน์ฝ่าฝืนประกาศ คสช. ที่ ๙๗/๒๕๕๗ และประกาศ คสช. ที่ ๙๗/๒๕๕๗ และประกาศ คสช. ที่ ๑๐๓/๒๕๕๗ ซึ่งห้ามนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ๗ ประเภท

(๑) ข้อความอันเป็นเท็จ หรือที่ส่อไปในทางหมิ่นประมาท หรือสร้างความเกลียดชัง ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ องค์รัชทายาท และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์

(๒) ข่าวสารที่จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ รวมทั้งหมิ่นประมาทบุคคลอื่น

(๓) การวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติโดยมีเจตนาไม่สุจริต เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของคณะรักษาความสงบแห่งชาติด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จ

(๔) ข้อมูลเสียง ภาพ วีดิทัศน์ ความลับของการปฏิบัติงานของหน่วยราชการต่าง ๆ

(๕) ข้อมูลข่าวสารที่ส่อให้เกิดความสับสน ยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้ง หรือสร้างให้เกิดความแตกแยกในราชอาณาจักร

(๖) การชักชวน ช่งสุขุม ให้มีการรวมกลุ่มก่อการอันเกิดการต่อต้านเจ้าหน้าที่และบุคคล ที่เกี่ยวข้องของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

(๗) การชู่จะประทุษร้ายหรือทำร้ายบุคคล อันนำไปสู่ความตื่นตระหนก หวาดกลัว แก่ประชาชน

การบังคับใช้ พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๙ (พ.ร.บ.ประชามติ) อย่างเข้มข้นกับฝ่ายเห็นต่างจากรัฐ จนสร้างบรรยากาศแห่งความหวาดกลัว ทำให้สื่อนำเสนอข่าวได้อย่างไม่เต็มที่ กระทั่งบรรยากาศการประชามติร่างรัฐธรรมนูญ ในวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๙ ไม่คึกคักเท่าที่ควร และมีผู้ออกมาใช้สิทธิเกินครึ่งเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย อธิบายสภาวะการทำงานของสื่อมวลชนในรอบปี ๒๕๕๙ ที่ผ่านมามีว่า "ตกอยู่ในภาวะอึมครึมและหวาดระแวงอย่างต่อเนื่อง" เนื่องจากการทำงานยังอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของประกาศคำสั่งอำนาจพิเศษตามมาตรา ๔๔ ของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และรัฐมีความพยายามที่จะควบคุมและแทรกแซงสื่อผ่านการออกกฎหมาย

ต่างๆ ซึ่งเข้าข่าย "รัฐซิมลิก" ในสายตาดังกล่าวระหว่างประเทศด้านเสรีภาพข่าวสาร ล้วนมองว่าเสรีภาพของสื่อมวลชนถดถอยลงเรื่อยๆ นับแต่การรัฐประหาร ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๗ Freedom House ของ สหรัฐอเมริกา ประเมินไว้ในปีนี้ว่า สื่อมวลชนไทย "ไร้เสรีภาพ (Not Free)" ส่วน Reporters Without Borders แห่งฝรั่งเศสจัดให้ไทยอยู่ในลำดับที่ ๑๓๖ จากทั้งหมด ๑๘๐ ประเทศของทำเนียบเสรีภาพสื่อมวลชน^{๑๔}

^{๑๔} BBC Thai, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ , บทวิเคราะห์: เสรีภาพสื่อไทยปี ๒๕๖๐ รัฐจะคุมหนักกว่าเดิม , <http://www.bbc.com/thai/thailand-๓๘๔๗๖๔๗๔>

สรุป

แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ จะมีการรับรองทั้งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในการสื่อสารไว้อย่างชัดเจน แต่ในภาวะการณ์การที่เทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็วประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและติดต่อสื่อสารกันได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่ยังมีความไม่แน่นอนทางการเมือง ทำให้ภาครัฐก่อเกิดมาอย่างต่อเนื่อง คือความเชื่อที่ว่าหากประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารมากเท่าใด อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐมากขึ้นเท่านั้น ทำให้ภาครัฐมีความพยายามในการควบคุมด้วยการออกกฎหมายที่ควบคุมการติดต่อสื่อสารภาคประชาชน และการทำงานของสื่อมวลชน ทั้งทางกฎหมาย และการใช้อำนาจที่กำกึ่งว่าเกินขอบอำนาจหรือไม่ ซึ่งเหตุการณ์ไม่ได้เกิดขึ้นในเฉพาะประเทศไทย แต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วโลกโดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียนที่มีการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการแสดงออกบนโลกออนไลน์ในลักษณะวิจารณ์รัฐบาล และมีกลไกการบังคับใช้กฎหมายโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ปิดเว็บไซต์ และเซ็นเซอร์เนื้อหาได้ ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและผู้ผลิตเนื้อหาบนโลกอินเทอร์เน็ตต่างต้องได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานรัฐ ทั้งที่เกือบทุกประเทศมีการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกไว้ในรัฐธรรมนูญ

โดยเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นในลักษณะใกล้เคียงกันทั่วโลก และรัฐบาลมีแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจากระยะเวลาที่ผ่านมาอาจพอพิสูจน์ได้แล้วว่า วิธีการควบคุมดังกล่าว เป็นการกดปัญหาไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาซึ่งอาจส่งผลในทางตรงกันข้าม รัฐบาลจึงควรมีการทำความเข้าใจ และยอมรับ สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย รวมถึงแนวทางการควบคุมที่ก่อให้เกิดความสมดุลไม่เป็นการละเมิดการใช้สิทธิที่ได้รับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจให้มีผู้แทนจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเข้ามามีบทบาทตั้งแต่ขั้นตอนการร่างกฎหมาย หรือการเป็นคณะกรรมการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ในรูปแบบของคณะทำงานเพื่อเป็นการเพิ่มน้ำหนักในการรักษาสมดุลระหว่างเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชนที่ต้องได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญกับความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชนและความมั่นคงของรัฐ

บรรณานุกรม

ชำนาญ จันทร์เรือง, ๒ มีนาคม ๒๕๕๙, ยังมีสิทธิมนุษยชน ยิ่งมีความมั่นคงของชาติ,
<https://prachatai.com/journal/2016/03/64392>

กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม,ชุดความรู้สิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยภาคี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ,กรกฎาคม ๒๕๕๑,ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สิทธิในการสื่อสาร (Right to Communication),
<http://oknation.nationtv.tv/blog/boonyou/2009/09/05/entry-2>

สิตลา ชาญวิเศษ,โซเซียลเน็ตเวิร์ก: ปลดแอก หรือ ริดรอนเสรีภาพ?,
<http://www.siamintelligence.com/implications-of-social-network/>

เจเชนตรา คารุณาคาเร็น แปลโดย iLaw, ปราบกฏการณ์อาเซียน: การปิดกั้นอินเทอร์เน็ตในยุคประชาธิปไตยบนโลกดิจิทัล,
<https://freedom.ilaw.or.th/censor%20ship%20in%20southeast%20asia>

กฎหมายและจริยธรรมการสื่อสารมวลชน ,
<http://oknation.nationtv.tv/blog/boonyou/2012/06/05/entry-1>

BBC Thai, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ , บทวิเคราะห์: เสรีภาพสื่อไทยปี ๒๕๖๐ รัฐจะคุมหนักกว่าเดิม ,
<http://www.bbc.com/thai/thailand-38476474>